Kylmän sodan tykkimiehet
Rovajärvi-seminaari
26.9.2026

Herra kenttätykistö tarkastaja hyvät (rouvat) ja herrat, läsnäolijat

Osa teistä kuulijoista on tuttuja vuosien varrelta, mutta niille, jotka eivät tunne minua, niin tähän alkuun lyhyt esittely minkälainen liittymäpinta minulla on kenttätykistöön ja ennen kaikkea päivän teemaan Rovajärveen. Palvelin koko palvelusurani, 28 vuotta JPsto:ssa, myöhemmin JTR. Ura alkoi täältä Linnan kasarmilta 1978 ja päättyi Parolannumella vuosien 2005–2006 vaihteessa.

Eläkkeelle päästyäni olin vielä 11 vuotta töissä täällä Museo Militariassa museomestarina mm. opastaen tykistöaiheisia opaskierroksia. Eli n. 39 vuotta olen ollut kenttätykistön kanssa jollakin lailla tekemisissä. Rovajärvi tuli noina 28 vuotena erittäin tutuksi.
Leiritehtävät olivat moninaisia. Ensimmäinen leiritehtävä v.1978 kesällä olin ruokalan esimies. Sen jälkeen leiritehtävät olivat nousujohteisia. Jaosjohtajan, tvälupseerin kautta patteriupseerin kouluttajana runsaat kymmenen leiriä. Välillä mittausupseerin kouluttajana ja JOPO;n hyrräsuuntakehä ryhmän kouluttajana reserviläisille ja tiedustelutulenjohtoryhmän kouluttajana talvella Mukkanulkissa. Olinpa yhden leirin myös talausr:n kouluttajana ja yksi kaamosleiri Kainuun patteristossa kouluttaja apuna tptr:n päällikön kouluttajana.
Viimeinen leiritehtävä kouluttajana vuonna 2000 olin tulipatterin päällikön kouluttaja, kalustona 122 mm:n panssarihaupitsit.

Mielenkiintoinen kokeilu oli eräs kesäleiri/ talvileiri, kun patteriston kokoonpanoon oli lisätty jokaiseen tulipatteriin tuliasemajaos. Sen tehtävä oli pelkästään valmistella patterin tuliasemia.

Käsittelen tässä lyhyessä esityksessä lähinnä koulutusolosuhteita ja niiden vaikutusta tuliasemien valmistamisiin, enkä niinkään kouluttamista. Miksi juuri olosuhteiden vaikutusta tuliasemien valmistamisiin. Siksi, että useimmiten olin leireillä tulipatterissa kouluttajana.

Koulutusolosuhteet vaihtelivat suuresti sen mukaan, oltiinko kesä-, talvi- vai kaamosleirillä.

Valoisa-aika oli pituudeltaan hyvin erilainen eri leireillä. Heinä-elokuussa ei ollut ongelmia valmistella tuliasemia, vaikka ympärivuorokauden. Keväällä maalis-huhtikuussakin valoisaa aikaa riitti asemien valmistamiseen, mutta silloin oli muita hidastavia tekijöitä. Marraskuussa kaamosleireillä valoisa-aika oli ns. kortilla. Hämärää aikaa oli aamu kymmenestä iltapäivä klo 14.00. Jossain vaiheessa tuli määräys, ettei tuliasemia saanut räjäytellä pimeään aikaan. Se rajoitti huomattavasti tuliasemien määrää leirin aikana.

Sääolosuhteet olivat toinen merkittävä ja tässä tapauksessa hidastava tekijä tuliasemien valmistelussa. Kesäsade ei haitannut, eikä hidastanut toimintaa. Pitkä hellejakso piti ottaa huomioon niin, että huollon piti toimittaa nestettä riittävästi joukoille. Ehkä hellettä voisi verrata kaamosleirien pakkasiin, niin että pitkä hellejakso lamautti/ hidasti jonkin verran toimintaa.
Kevätleirien säät olivat eniten minun mieleeni. Yöpakkaset ja päivällä hankikanto ja auringonpaiste olivat monessa mielessä motivaatiota kasvattavia tekijöitä. Tj-osat ja viestimiehet pääsivät hankikannolla etenemään paikasta toiseen nopeammin. Tuliasemissa oli kivaa levähtää auringonpaisteessa tulitaukojen aikana ja leirin jälkeen sotilasrusketus oli syvempi kuin myöhemmin kesälomien jälkeen. Kevät leirillä lumi oli tuliasemapuolella se hidastavin tekijä. Aurauskalustoa oli niukasti ja se ei tuolloin ollut nykyajankalustoon verrattuna niin hyvää.
Kaamosleireillä pakkasta pahempi toimintojen hidastaja ja vaikeuttaja oli em. pimeys. Varusmiesten nykyisillä varusteilla ei tarvinnut palella kovillakaan pakkasilla. Lunta ei yleensä kaamosleireillä ollut vielä haitaksi asti, joten se ei ollut hidastava tekijä. Päinvastoin kuutamo öinä se auttoi hahmottamaan maastoa paremmin ja auttoi tuliasemien valmisteluissa ja-aurauksissa.

Lapin maasto oli sama kaikkina vuodenaikoina ja se eniten vaikutti tuliasemien valmisteluihin. Oli eri asia valmistella tuliasemia Hautainmaassa tai Taka-Lautavaarassa, kuin Härkämaassa tai Kiviselässä. Joskus nuorempana tuntui, että kaikki Suomen kivet olivat jääkauden aikana pakkautuneet Napapiirin pohjoispuolelle. Eli maasto hyvin pitkälti hidasti tai nopeutti tuliasemien valmisteluja.

Kalusto myös vaikutti siihen, miten nopeasti tuliasemat valmistuivat. Oli

täysin eri asia valmistella 122H63:n ja panssarihaupitsin asemia, kuin 130K54:n ja muiden haaralavettisten tykkien tuliasemia. Samoin yleisin leirikalusto 76K02:n tuliasemat vaativat kärsivällisyyttä. Syvä kannuskuoppa vaati hikeä ja voimia. Usein sattui niin, että isoin kivi oli juuri siellä kannuskuopan pohjalla.
Leirin viimeiselle viikolle joukot yleensä vaihtoivat tykkikalustoa. Usein oli niin, että vaihdettua kalustoa ei ollut kotivaruskunnassa, joten sillä ei ollut päästy harjoitteleman. Tällöin piti kouluttaa tykkiryhmät uudelle kalustolle ja niiden erityispiirteisiin ja varomääräyksiin.

Edellä mainittujen lisäksi oli vielä muutama asia mitä ei harjoiteltu tai pystytty ottamaan huomioon kotivaruskunnassa harjoiteltaessa. Toinen oli pitkäkestoinen valvominen ja fyysisesti rasittava työ ja toinen oli lapin kiusa, mäkäräiset. Kummatkaan mielestäni eivät aiheuttaneet vaaratilanteita leireillä, mutta olivat joka päivä läsnä.

Tähän loppuun vielä kaksi ns. läheltä piti tapausta. Ensimmäinen tapahtui Taka-Lautavaarassa. Kalustona oli 105 mm:n haaralavetti tykki. Ammuttiin tulimuotoa ja erään laukauksen jälkeen yhden tykin luisu oli yli metrin eli putki tuli lavettihaarojen väliin ja vasen lavettihaara osoitti 45 asteen kulmassa ylöspäin Onneksi ei ammusmies ollut ehtinyt vielä lavettihaarojen väliin lataamaan seuraavaa kranaattia.

Toinen tapaus sattui Palorättiselän pohjoispuolella. Asemat olivat nousevan rinteen alaosassa. Putkien edessä oli jyrkkä mäki. Kalustona oli 122H63. Tulitauon jälkeen tuli uudet ampuma-arvot ja lataa komento. Seisoin nelostykin takana, onneksi. Huomasin suuntaamisen jälkeen, että putkella oli niin pieni korotus, että en antanut lupaa ladata. Kävin katsomassa putken läpi ja huomasin, että korkea koivu n. sadan metrin päässä oli linjalla putken edessä. Ilmoitin komentotelttaan, että puuhun osuu annetulla korolla. Kolme muuta tykkiä sai luvan ampua. Pian annettiin uusi koro ja sama homma. Tuliasemaerotuomari antoi uuden koron ja käski ladata. Tuli tiukka käsky, että ammutte tuolla korolla. Käskin tykkiryhmän miehiä juoksemaan 100 metriä tykin taakse ja jäin odottamaan ampukaa käskyä. Pian tuli käsky huomio, tulta. Lähes samaan aikaa etumaastosta kuului valtava räjähdys ja musta savupilvi.
Ilmoitin komentotelttaan, että puuhun osui, ei henkilövahinkoja. Kun asiaa alettiin tutkimaan, niin huomasin, että tykinjohtajan pöytäkirjassa oli

tasaimen arvo 28–89. Kaikki tykkimiehet tietävät mitä se tarkoittaa. Tykinjohtaja oli kirjannut tasaimen väärin tulikomentopöytäkirjaan. Oikea tasain olisi pitänyt olla 29–98. Jälkeenpäin tajusin, että kiire johtui siitä, että ampuma-aika oli silta päivältä loppumassa. Onneksi tässäkin tapauksessa selvittiin ilman henkilövahinkoja.

Vuosien jälkeen aika on kullannut muistot ja mäkäräiset, pimeys, väsymys, lumi ja aikaiset aamuiset viuhkan tarkastukset ovat kääntyneet positiivisiksi muistoiksi.

Viime talvena kirjoitin aikani kuluksi muisteloita Rovajärven leireiltä. Kokosin ne kansien väliin. Kirjassa on hauskoja juttuja ja kuvia mitä leireillä, sekä Rovajärvellä ja Pohjankankaalla on tapahtunut. Olen jakanut tätä omakustannushintaan JPstossa ja JTR:ssä 1980- ja-90-luvuilla palvelleille henkilökuntaan kuuluville.

Minulla on tässä kaksi kirjaa, jotka haluan lahjoittaa Linnankasarmin aikaisille päälliköilleni Raimo Koskelalle ja Esko Hasilalle.

Kiitos

Ilkka Vahtokari
Kapteeni evp